

persoonlijkheidsproblematiek, trauma en mediation

Martijn Stöfse

klinisch psycholoog-psychotherapeut
martijn@stofsel.nl

Vereniging Mediators

Noord Holland

6 juli 2017

programma 'workshop'

- voorstellen
- link mediators en persoonlijkheidsproblematiek
- wat is persoonlijkheidsproblematiek
 - demonstratie dynamiek van persoonlijkheidsproblemen
- coping van vroeger in de wereld van nu
- verschillende soorten persoonlijkheidsproblematiek
- behandeling van persoonlijkheidsproblematiek
- Wat moet je daar in mediation mee?
- relevante aspecten van persoonlijkheidsproblematiek voor mediators per persoonlijkheidsproblematiek
 - demonstratie omgaan met persoonlijkheidsproblemen
- oefenen in drietallen
- vragen ?

Amsterdam 6 juli 2017

2

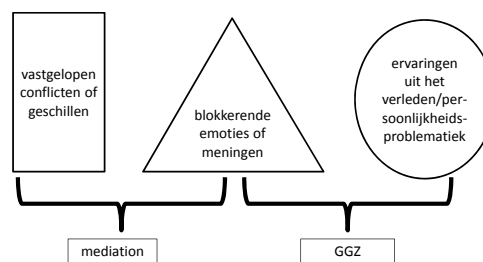
mediation en persoonlijkheidsproblematiek

- Mediation is een professionele vorm van bemiddeling bij conflicten of geschillen, waarbij getracht wordt de partijen met elkaar in gesprek te brengen zodat zij zelf de in hun situatie best passende oplossing kunnen vinden (www.vmnh.nl).
- Conflicten/geschillen ontstaan vaak door verstoorde communicatie, wederzijds gebrek aan vertrouwen en/of escalatie (www.vmnh.nl).
- verstoorde communicatie, wederzijds gebrek aan vertrouwen ontstaan vaak doordat (oude) coping overmatig getriggerd wordt...
- Conflicten aangaan is vaak het uitageren van oude pijn in een verkeerde hier-en-nu-situatie...
- Dat zou je ook als een definitie van persoonlijkheidsproblematiek kunnen zien

Amsterdam 6 juli 2017

3

Mediation en GGZ

Amsterdam 6 juli 2017

4

persoonlijkheidsproblematiek

- persoonlijkheidsproblematiek is:
 - een vleugje erfelijkheid
 - vroegkinderlijke traumatisering
 - in licht van vroegkinderlijke traumatisering adequate copingstijl
 - die in andere omstandigheden inadequaat blijkt en daardoor ontstaan:
 - emotieregulatieproblemen en
 - spanningen in de relatie met anderen.

Amsterdam 6 juli 2017

5

algemene kenmerken van een persoonlijkheidsstoornis

DSM 5

Een **duurzaam** patroon van innerlijke ervaringen en gedragingen

- die duidelijk binnen de cultuur van betrokkene afwijken van de verwachtingen.
- op gebied van cognities, affecten, functioneren in contact met anderen en beheersing van de impulsen

Het duurzame patroon is **sterk** en uit zich op een breed terrein van persoonlijke en sociale situaties.

Het duurzame patroon veroorzaakt in significante mate **lijden of beperkingen** in het sociaal en beroepsmatig functioneren,

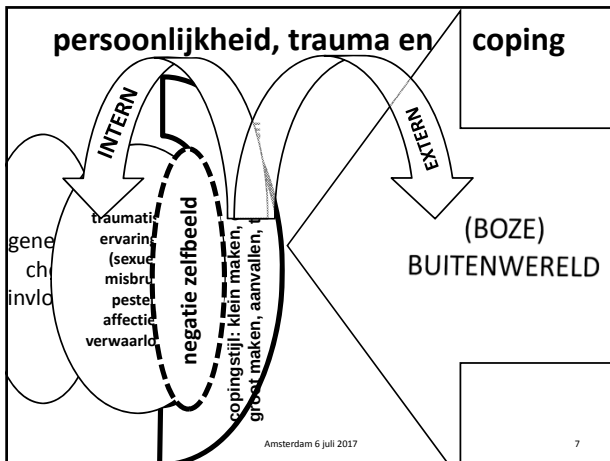
Het patroon is **stabiel en van lange duur** en het is ten minste in de adolescentie of vroege volwassenheid begonnen.

- copingstijl om om te gaan met nare, pijnlijke, kwetsende, bedreigende ervaringen in jeugd
- copingstijl = overlevingsstijl
- FUNCTIONELE overlevingsstijl tijdens jeugd/adolescentie
- later DISFUNCTIONEEL

Er zijn vaak geen 'zuivere' persoonlijkheidsvormen: veel mengvormen met een beetje van dit en een beetje van dat. Je zou ook kunnen zeggen: een psychologisch gezond iemand heeft van elke persoonlijkheidsstoornis een klein beetje iets.

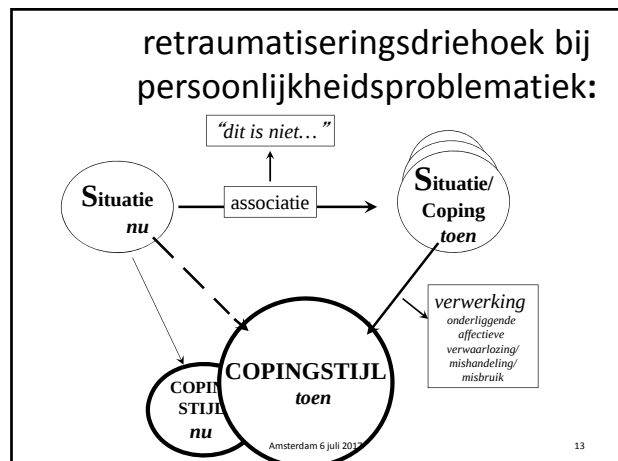
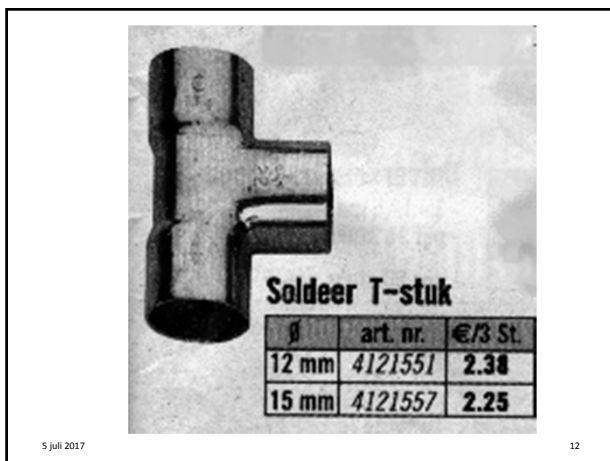
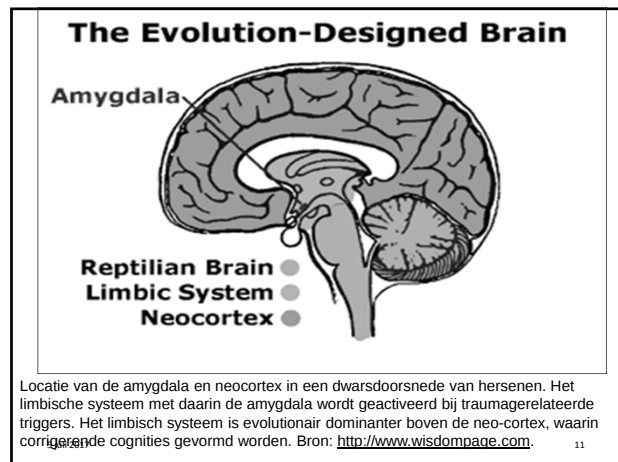
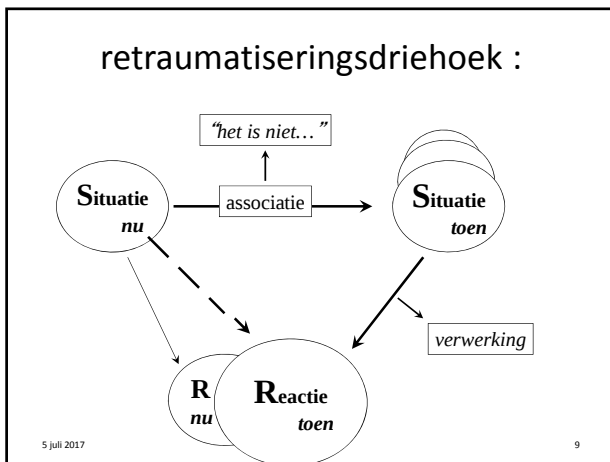
Amsterdam 6 juli 2017

6

Verschillende soorten persoonlijkheidsstoornis, conform DSM 5

- Cluster A 'vreemde, excentrieke', 'raar'
 - Paranoïde persoonlijkheidsstoornis
 - Schizoïde persoonlijkheidsstoornis
 - Schizotypische persoonlijkheidsstoornis
 - Cluster B 'lastig', dramatische, emotionele, impulsief
 - Anti-sociale persoonlijkheidsstoornis
 - Borderline persoonlijkheidsstoornis
 - Theatrale persoonlijkheidsstoornis
 - Narcistische persoonlijkheidsstoornis
 - Cluster C 'angstig'
 - Ontwijkende (vermijdende) persoonlijkheidsstoornis
 - Afhankelijke persoonlijkheidsstoornis
 - Dwangmatige persoonlijkheidsstoornis
 - Persoonlijkheidsstoornis Niet Anderszins Omschreven (NAO)
- demonstratie dynamiek van persoonlijkheidsproblemen**

Behandeling (GGZ) van persoonlijkheidsstoornissen:

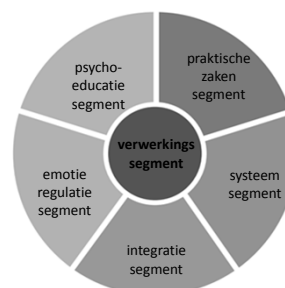
aangrijpingspunten

- **Gedrag naar anderen toe:** Door de disfunctionele cognities is er, meestal als overlevingsmodus vanuit de jeugd, disfunctioneel gedrag ontstaan (bijvoorbeeld vermijden van andere mensen, vermijden van verantwoordelijkheden, alles willen controleren, geen kritiek verdragen, heel snel heel boos worden)
- **De oorzaak van de persoonlijkheidsstoornis:** samenhang tussen erfelijke aanleg en kleine schokkende gebeurtenissen in de kindertijd (bijvoorbeeld mishandelende ouders, afwezige ouders, langdurige pestervaringen, seksueel misbruik)
- **Het zelfbeeld,** dat is aangetast door de (kleine) schokkende gebeurtenissen

methoden

- **Gedrag naar anderen toe:** uitbreiding gedragsrepertoire door middel van correctieve ervaringen in een *intensieve leefgroep, sociale vaardigheidstrainingen, agressie-regulatietrainingen, begrenzing.*
- **De oorzaak van de persoonlijkheidsstoornis:** inzicht in welke ervaringen bepalend zijn geweest voor de ontwikkeling van de persoonlijkheidsstoornis (rationeel inzicht leidt maar tot beperkte veranderingen), maar ook traumaverwerking door middel van *EMDR, exposure en schematherapie*
- **Het zelfbeeld,** dat is aangetast door de (kleine) schokkende gebeurtenissen: *zelfbeeldmodules, EMDR rechtsom, COMET-module.*

interventiecirkel bij trauma en persoonlijkheidsproblematiek

Amsterdam 6 juli 2017

15

Bejegening van mensen met cluster A-problematiek: schizoïde/paranoïde

- **Kenmerken:** angst en wantrouwen ten opzichte van de buitenwereld leidt tot afstand nemen in sociale relaties. Hierdoor wordt ook meestal hulpverlening niet aangegaan. Nogal eens het geval bij zwervers.
- **De 'hulpverlener'**
 - voelt zich soms onterecht niet in vertrouwen genomen met wantrouwen bejegend. Dat is slecht indirect de bedoeling van de ander. Het belangrijkste is dat de ander geleerd heeft als coping stijl door afstandelijk, wantrouwend gedrag dat innerlijke pijn niet opnieuw aangeraakt wordt.
 - neem de tijd om vertrouwen te winnen
 - maar beperkte behandelmogelijkheden
 - FACTteams !
- **Centrale punten bij bejegening:** vriendelijkheid en duidelijkheid over wat er gaat gebeuren, veilige sfeer scheppen, duidelijke structureren (dat geeft een gevoel van veiligheid)
- **Lastig:** moeilijke om tot overeenstemming te komen over de problematiek, zeer lastig veranderbaar. Vaak via de 'band' (= de omgeving) werken.

Bejegening van mensen met cluster B-problematiek: anti-sociaal, borderline, theatraal en narcistisch

- **Kenmerken:** angst en onzekerheid wordt afgewend door afwerend, veroordelend, soms agressief gedrag naar de buitenwereld. Nogal eens veel verwijten, snel boos worden, zwart-wit-reacties, verheerlijking en verguizing wisselen mekaar af, vertrouwen/wantrouwen. Ook: 'zie hoe belangrijk ik ben', geen kritiek verdragen, externaliseren.
- **De 'hulpverlener'**
 - voelt zich soms falen/gepakt/bedreigd/aangevallen door de cliënt. Dat is slecht indirect de bedoeling van de cliënt. Het belangrijkste is dat de ander geleerd heeft als coping stijl door antisociaal gedrag, erg op zichzelf gericht gedrag of grillig en wisselend gedrag of sterk wantrouwend gedrag de anderen op afstand te houden, zodat de innerlijke pijn niet opnieuw aangeraakt wordt.
 - Zorg dat de ander niet onder je huid gaat zitten, want daar zijn ze heel goed in.
 - Zorg dat je je niet onnodig schuldig gaat voelen, gevoeld heb dat je faalt
 - Je eigen emotie is eigenlijk de afgeweerde emotie van de ander.
 - Ook speelt soms dat een team onderlinge strijd krijgt, die eigenlijk meer zegt over de dynamiek van de ander en zijn/haar gemanipuleer dan over het team.
 - Duidelijke en consequente sancties
- **Centrale punten bij bejegening:** vriendelijke reparering: duidelijk grenzen aangeven, empathisch confronteren, consequenties van gedrag aangeven, ander gedrag aanreiken (maar geduldig zijn in het verwachte effect daarvan) indien mogelijke verwerking onderliggende kleine traumatiek
- **Lastig:** moeilijke om tot overeenstemming te komen over de problematiek, lastig veranderbaar. Vaak via de 'band' (= de omgeving) werken.

Vervolg cluster B bejegening

- **Anti-sociale persoonlijkheidsstoornis:** empathisch confronteren, begrenzen, alternatief gedrag aanleren (sociale vaardigheidstraining, agressieregulatie) en lage verwachtingen, duidelijkheid over grenzen wat betreft agressiviteit
- **Borderline persoonlijkheidsstoornis (low level – high level):** verdragen van de wisselende stemmingen, oog voor mogelijk fors reageren op verlatingen, structuur aangeven op alle gebieden, razernij verdragen, begrenzen,
- **Theatrale persoonlijkheidsstoornis:** de realiteit in het oog houden, realiseerde enorme onvervulde behoefte aan aandacht die hier onder zit, liefdevol daarin begrenzen, zorg dat het concreet blijft en niet al te 'volkerig' wordt
- **Narcistische persoonlijkheidsstoornis:** verdragen van de overdrijvingen (tot op zekere hoogte), empathisch confronteren met de realiteit, doelen van behandeling in het oog houden en niet teveel meegaan met al het 'gemist', NIET inde strijd gaan: heeft geen zin, levert alleen maar meer en heftiger verdedigingsgedrag op bij de cliënt

Bejegening van cluster C: ontwikkelende, afhankelijke en dwangmatige persoonlijkheid

- **Kenmerken:** angst en onzekerheid wordt afgewend door terugtrekgedrag, in zichzelf gekeerd, zelfveroordelend gedrag naar de buitenwereld
- **De 'hulpverlener'**
 - voelt zich soms gevlod of heeft moeilijk toegang of ergert zich aan de afstandelijkheid en passiviteit. Dat is slechts indirect de bedoeling van de ander. Het belangrijkste is dat de ander geleerd heeft als copingstijl bij alle contact/confrontatie met de anderen zich emotioneel terug te trekken door sociaal wenselijk of ontwikkeld of perfectionistisch gedrag, zodat de innerlijke pijn niet opnieuw aangeraakt wordt.
 - Meer mogelijkheden tot werkbaar therapeutische relatie
- **Valkuil:** de ander doet erg zijn best te voldoen aan de verwachtingen van de ander. Dus ook aan die van de 'hulpverlener' en kan dus verandering voorwenden, niet omdat het zo is, maar om de 'hulpverlener' te vleien.
- **Centrale punten bij bejegening:** vriendelijke reparering: duidelijk grenzen aangeven, empathisch confronteren, consequenties van gedrag aangeven, ander gedrag aanreiken (maar geduldig zijn in het verwachte effect daarvan) indien mogelijke verwerking onderliggende kleine traumatiek

Bejegening van mensen met cluster C-problematiek:

angstig, ontwijkend, afhankelijk, dwangmatige problematiek

- **Kenmerken:** angst en onzekerheid wordt afgewend door terugtrekgedrag, in zichzelf gekeerd, zelfveroordelend gedrag naar de buitenwereld
- **De 'hulpverlener'**
 - voelt zich soms geïsoleerd of heeft moeilijk toegang tot of ergert zich aan de afstandelijkheid en passiviteit. Dat is slechts indirect de bedoeling van de ander. Het belangrijkste is dat de ander geleerd heeft als copingstijl bij alle contact/confrontatie met de anderen zich emotioneel terug te trekken door sociaal wenselijk of ontwijkend of perfectionistisch gedrag, zodat de innerlijke pijn niet opnieuw aangeraakt wordt.
 - Meer mogelijkheden tot werkbare functionele relatie
 - 'Zorg voor mij, bescherm mij'
- **Valkuil:** de ander doet erg zijn best te voldoen aan de verwachtingen van anderen. Dus ook aan die van de 'hulpverlener' en kan dus verandering voorwenden, niet omdat het zo is, maar om de 'hulpverlener' te vleien.
- **Centrale punten bij bejegening:** vriendelijke reparaat: duidelijk grenzen aangeven, empathisch confronteren, consequenties van gedrag aangeven, ander gedrag aanreiken (maar geduldig zijn in het verwachte effect daarvan) indien mogelijke verwerking onderliggende kleine traumatiek

Vervolg cluster C bejegening

- **Ontwijkende/vermijdende persoonlijkheidsstoornis:** zorg dat de sociale structuur veilig is, problematiseer terugtrekgedrag, uitbreiding sociale vaardigheden: met name weigeren/nee-zeggen, voor jezelf opkomen, omgaan met kritiek en dergelijke, bereid moeilijke gesprekken voor, complimenten geven indien relevant, stimuleren.
- **Afhankelijke persoonlijkheidsstoornis:** wees alert op vermindering van keuze's/verantwoordelijkheden, uitbreiding sociale vaardigheden: met name weigeren/nee-zeggen, voor jezelf opkomen, omgaan met kritiek en dergelijke, bereid moeilijke gesprekken voor, complimenten geven indien relevant, stimuleren.
- **Dwangmatige persoonlijkheidsstoornis:** zorg dat er duidelijkheid is over de maximale verwachtingen, confronteren met de realiteit, begrenzen, kleine stappen, geduld!

- demonstratie omgaan met persoonlijkheidsproblemen

- oefenen in drietallen

Amsterdam 6 juli 2017

22

VRAGEN ?

Dank voor uw
aandacht !
martijn@stofsels.nl

